

מרכז המידע למודיעיין ולטרור
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

9 ביוני, 2009

תגובות ראשוניות בעולם הערבי/מוסלמי לנאום נשיא ארה"ב בקהיר. סיכום התגובות של איראן וחזבאללה, סוריה, הזירה הפלסטינית והג'האד העולמי

ברק אובמה, נשיא ארה"ב, קאובוי של שלום (אלוטן, 5 ביוני, 2009)

כללי

1. "נאום קהיר" של נשיא ארה"ב ברק אובמה נועד להיות נאום היסטורי, שמטרתו להגדיר מחדש את המעמד, את הדימוי ואת יחסי הגומלין שבין ארה"ב לבין העולם הערבי והמוסלמי. **בקרוב איראן וחזבאללה** התקבל הנאום בספקנות ולעיתים גם בשלילה. לעומת זאת תגובותיהן הראשוניות של **סוריה וחמאס** התאפיינו בטון פייסני תוך הדגשה, כי מבחנו של הנאום יהיה בתרגומו לשפת המעשה וכי אמת מידה מרכזית תהיה מידת נכונותה של ארה"ב להפעיל לחצים על ישראל (בסוגיית ההתנחלויות ובמגוון נושאים נוספים). לעומת זאת, **בכירים במחנה הערבי הפרו-מערבי (מצרים, סעודיה)** שיבחו את גישתו הפייסנית של אובמה כלפי

העולם המוסלמי, הביעו תמיכה בגישתו הנוקשה כלפי סוגיית ההתנחלויות, וקראו גם הם לארה"ב להפעיל לחצים על ישראל.

2. להלן מאפייני תגובות ראשוניות לנאום אובמה בעולם הערבי-מוסלמי, **בעיקר מקרב מתנגדי ארה"ב: איראן** הגיבה לנאום בספקנות ובמידה רבה של ביטול ומנהיגה, ח'מאנהאי, הדגיש, כי היא רואה עצמה כבעלת תפקיד מרכזי בסדר-היום המזרח תיכוני וכמי שמציבה תוכנית משלה לשינוי פני המזרח התיכון; ואילו הנשיא אחמדינז'אד, בעימות טלוויזיוני עם המועמד הרפורמיסטי כרובי, ניכס את הנסיבות שהובילו לנאמו של אובמה בעמדת ארה"ב למדיניות החוץ המוצלחת שניהלה ממשלתו, על מנת להאדיר הישגיו ערב הבחירות. **חזבאללה** בהד חוזר לתגובה האיראנית, הדגיש, כי הנאום אינו מסמל שינוי אמיתי בעמדת ארה"ב; **בסוריה** היה ניתן להבחין בשביעות רצון בולטת מתכני הנאום מלווה בקריאה לארה"ב להפעיל לחצים על ישראל ולשנות מדיניותה במכלול נושאים אזוריים נוספים העומדים על הפרק; בזירה הפלסטינית **ממשל אבו מאזן** אימץ בחום את הנאום בציינו, כי עתה הכדור נמצא בידי ישראל; **חמאס** הגיבה גם היא בטון פייסני תוך קריאה לארה"ב להכיר בלגיטימיות שלה ולהפעיל לחצים על ישראל; **בן לאדן**, מנהיג אלקאעדה, תקף בחריפות את מדיניות אובמה ערב הנאום בשולחו מסר ברור שהעוינות עלפי ארה"ב לא תשתנה, יהא אשר יהא תוכן הנאום.

קבלת הפנים לאובמה של נשיא מצרים חסני מבראכ במצרים (טלוויזיה מצרית, 4 ביוני)

איראן

3. איראן הגיבה לנאום אובמה **בספקנות ובמידה רבה של ביטול**. באופן כללי ההסברה האיראנית והדוברים הדגישו, כי על מנת לשכנע את העולם המוסלמי, שאכן מדובר בשינוי אותנטי ולא רק בסיסמאות ריקות, **יש צורך במעשים ולא במילים**. אחת מאבני הבוחן העיקריות, שהציבה איראן לבחינת השינוי בהתנהלות האמריקנית במזרח התיכון, היא שאלת היחס לישראל או כהגדרתו של מנהיג איראן "הגידול הסרטני בליבו של המזרח התיכון" (הגדרה אותה הזכיר בנאומו באותו יום, בו נאם נשיא ארה"ב בקהיר). אבני בוחן נוספות, שהציבו הדוברים האיראנים, הן ההסכמה לתוצאות הבחירות בפלסטין ובלבנון, שנועדו לבחון, אליבא טהראן, אם ארצות הברית אינה ממשיכה לנהוג במוסר הכפול בכל הקשור לנושא הדמוקרטיה, שהיא עצמה מטיפה לה.

4. **איראן מייצרת אפוא אג'נדה עצמאית משלה אל מול האג'נדה האמריקנית במזרח התיכון בפרט ובמרחב האסלאמי בכלל** וממנפת את נאום אובמה כדי לחדד את ההבדלים בין דרכה – דרך האסלאם המהפכני – לבין הדרך האמריקנית בה נשבו, לטענתה, מנהיגי מדינות ערב ובראשן מצרים. אסטרטגיה זו נועדה למצב את איראן כגורם הכוח המרכזי המקרין כוח באזור ומעבר לו להוביל את "העמים המוסלמים" ולהוות חלופה אמיתית להגמוניה האמריקנית-מערבית.

5. מועד נאומו של אובמה בקהיר, שחפף את טקסי יום השנה ה-20 למות ח'מיני, סיפק **לח'אמנהאי, מנהיג איראן**, במה להגיב לנאום בנאום אידיאולוגי-דתי שפנה לעולם המוסלמי המתעורר. הנאום כלל התייחסות רחבה לסוגיה הפלסטינית, להתנהלותה של ארצות הברית באזור, לדגם המהפכני האסלאמי ולתרבות הפרסית עתיקת היומין. תגובות ח'אמנהאי, שבות ומעידות, כי **איראן רואה עצמה כבעלת תפקיד מרכזי בסדר היום המזרח-תיכוני ומציבה תוכנית משלה מול התוכנית האמריקנית לשינוי פני המזרח התיכון. על רקע נאומו נשמעו לעיתים קרואות "מוות לאמריקה" ו"מוות לישראל"**.

6. להלן כמה נקודות אותן ציין מנהיג איראן, בנאום ששודר בטלוויזיה האיראנית (4 ביוני¹):

א. **המהפכה האיראנית חוללה מפנה בקרב המדינות הערביות והמוסלמיות** "לאחר שנים רבות של פגיעה והרס הדימוי המוסלמי". מפנה זה הוביל להתעוררות המורגשת היטב בכל קצוות העולם המוסלמי. התעוררות זו, קובע ח'אמנהאי היא זו שהובילה את הממשל האמריקני החדש לנסות ולשפר את תדמיתו בקרב ליבותריהם של האנשים באזור. זו זכות השמורה להם שכך הממשל הקודם ("הנשיא הטיפש הקודם") נקט מדיניות אגרסיבית, ביו היתר כיבוש אפגניסטן ועיראק, שהבילה לשנאה תהומית ומעומק הלב של כל המדינות באזור והשחירה את תדמיתה של ארצות הברית.

ב. **שינוי לא מתחולל באמצעות נאומים וסיסמאות**... על האומות המוסלמיות לדעת, כי כנותם של הפוליטיקאים האמריקניים תובהר רק אם באמת ובתמים ישנו את דרך פעולתם. אם לא יעשו כן אפילו אם יישאו מאה נאומים ופיהם יפיק מרגליות כלפי העולם המוסלמי, לא תהיה לכך כל השפעה ולא יתחולל כל שינוי.

ג. **ח'אמנהאי התייחס בהרחבה לסוגיה הפלסטינית ולמדיניותה החד-צדדית של ארצות הברית, לשיטתו. הוא קבע, כי המהפכה האסלאמית הפיחה רוח חיים בפלסטינים שהוכיחו, כי "המשטר הציוני – המהווה גידול סרטני בלב העולם המוסלמי – אינו כל יכול...** הצעירים הפלסטינים סטרו על פניו של משטר זה (קריאות ברקע "מוות לישראל", "מוות לארצות הברית", "מוות למתנגדי עקרון הולאית אלפקיה)... האנתיפאצה ולאחריה מלחמת 33 הימים (מלחמת לבנון השנייה), ולאחריה מלחמת 22 הימים (מבצע "עופרת יצוקה") היוו מהלומות על המשטר הציוני... ביום בו ניצחה המהפכה

¹ תוכן הנאום מופיע באתר האינטרנט של המנהיג ח'אמנהאי (Leader.ir)

האסלאמית, המשטר הציוני היה בלתי מנוצח בעיני מדינות האסלאם ובמיוחד מדינות ערב...".

ד. הפלסטינים "נושלו מאדמתם ומזכויותיהם באופן אגרסיבי וברוטאלי וארצות הברית "לא רק שלא הקדישה כל תשומת לב לפלסטינים ולצורך להגן עליהם, ההפך הוא הנכון היא העניקה מאה אחוז תמיכה למשטר העושק [קרי, ישראל] ואם בקשו הפלסטינים להביע מחאה (במשתמע התנגדות מזוינת) ארצות הברית הציגה מחאה זו כפעולות חבלה ופעולות מרושעות. ובכן כיצד ניתן לתקן התנהגות זו?" **[קרי, ח'אמנהאי שב ומצדיק את הטרור הפלסטיני ובמשתמע גם את הסיוע האיראני המוגש לו].**

ה. אל מול החזון הדמוקרטי האמריקני קבע ח'אמנהאי, כי האומות המוסלמיות ממזרח אסיה ועד אפריקה מתכננות להקים משטרים אסלאמיים וממשלות אסלאמיות "שיטות שונות, לא בהכרח בשיטה המשטר האסלאמי באיראן"... "אין זה משנה הם בוחרים באסלאם כשיטת הממשל"... "אני פונה מעל במה זו לעבר המוסלמים ואומר "אם אתם חשים היום כי הטון של המערב מתרכז בכל הקשור אליכם, זוהי התוצאה של ההתעוררות וההתנגדות בעולם המוסלמי" (עוד קריאות מוות לארצות הברית).

ו. בהמשך דבריו, מדגיש מנהיג איראן כי הקיץ הקץ על ההגמוניה המערבית באזור (ובמשתמע איראן נכנסת אל תוך חלל זה). המערב "תכנן תוכניות לגבי הנפט, השווקים הם קבלו החלטות...ההתעוררות שינתה תוכניות אלה מן הקצה.

7. **נשיא איראן אחמדינז'אד** התייחס לנאום אובמה במהלך עימות הטלוויזיוני, שקיים עם המועד הרפורמיסטי מהדי כרובי, תוך רתימת הנאום לטובת תעמולת הבחירות שלו. נשיא איראן הדגיש במסגרת ניסיונותיו להגן על מדיניות החוץ האיראנית בתקופת כהונתו, נוכח הביקורת שמתחיים עליה מתחריו, כי הנאום לא היה בבחינת "יש מאין" וכי לאובמה לא באמת אכפת מאיראן. לדבריו, הייתה זו מדיניות החוץ המוצלחת שניהל, אשר הובילה את ארצות הברית לבחון מחדש את מדיניותה ולשנותה. אחמדינז'אד הוסיף, כי לפני ארבע שנים דיבר הנשיא בוש על הפלת המשטר באיראן אך עתה אובמה אומר, כי לא ניתן להשיג דבר ללא איראן וקורא לשיתוף פעולה עימה. בפניה לכרובי אמר אחמדינז'אד: "כיצד אתם עומדים ומכחישים את השגנו המדיניים?" (טלוויזיה איראנית, 6 יוני).

8. **אחמד ג'נתי, מזכיר מועצת שומרי החוקה (האחראית בין היתר על הפיקוח על הבחירות באיראן), דרשן תפילות יום השישי בטהראן, הנחשב לשמרן, התייחס בהרחבה לנאום אובמה. הוא קבע, כי נשיא ארצות הברית "מעניק עתה מספר אורות ירוקים.. הוא הסכים כי ארצות הברית הדיחה ממשלה דמוקרטית (ממשלת מצדק ב-1953)... [הוא] מודה, שלאיראן שמורה הזכות לאנרגיה גרעינית לצורכי שלום". ג'נתי הוסיף, כי אובמה ביטא "סיסמאות היכולות לבשר על שינוי...אך מה בכוונתו לעשות נגד שורש הבעיות...אחת מבעיות אלה היא ישראל הגורמת למתיחות ולסכסוכים במזה"ת..מדכאת אנשים...נוקטת מדיניות שטנית".**
לדבריו, השאלה עליה צריך לענות אובמה היא האם הוא עדין תומך בישראל. אם התשובה חיובית הרי שלא יחול כל שינוי. אך אם בכוונתו להפסיק את התמיכה בישראל

הרי שעליו להצהיר זאת. לדברי ג'נטי ליבה של המחלוקת בין איראן לארה"ב היא הנושא הפלסטיני. הוא שואל האם בסוגיה זו תנקוט ארה"ב במוסר כפול. האם תכבד את הצבעתם של הפלסטינים והלבנונים או ששוב תתערב.

אחמד ג'נטי, מזכיר מועצת שומרי החוקה (העיתון המשרי, 5 ביוני)

9. **מאמר המערכת בעיתון כיהאן, שופרו של מנהיג איראן ומי שהתייצב לימינו של אחמדינז'אד לקראת הבחירות הקרובות**, מגדיר את נאום אובמה בקהיר והמסר שלו לעולם המוסלמי כ"ריצה על חולות הים" וקובע, כי **בנאומו לא אמר אובמה שום דבר חדש** על איראן, תוכנית הגרעין, הנושא הפלסטיני, המשטר הציוני. לדבריו אובמה ניסה להעמיד פנים כי הבעיה של ארה"ב עם איראן הינה היסטורית בלבד, אך זהו אותו אובמה שאך לפני חודשיים חתם על החוק להחמרת הסנקציות נגד איראן והעמיד פנים כאילו מדינתו מוכנה לבצע את הצעדים הראשונים לנירמול היחסים עמה. אם ארה"ב באמת קיבלה את זכותה של איראן לאנרגיה גרעינית, עליה ליזום את ביטול ארבע ההחלטות (במועצת הביטחון) שהיא יזמה, לשחרר את נכסיה המוקפאים של איראן, להעמיד לדין את מפקד ספינת וינסנס². **יהיה עליה לקבל את הממשלה החוקית של החמאס ולהכיר בחזבאללה בלבנון "כמציאות לגיטימית"**. ברוח הבחירות הקרובות באיראן ציין כיהאן: "על כל פנים, בניגוד להערכה של חלק מהגורמים הרפורמיסטים באיראן, אל לנו לחשוב כי עלינו לשנות ממדיניותנו כדי להיענות להזמנה האמריקנית. **השינוי שמתחולל במדיניות החוץ האמריקנית, גם אם הוא רק למראית עין**, הושג למעשה בזכות עמידתה האיתנה של איראן ושאר גורמי ההתנגדות במזרח התיכון [קרי, ארגוני הטרור] וכדי לראות את הוצאתו לפועל, יהיה עלינו להמשיך ולהתעקש על עמדותינו ולא לשקול אותן מחדש" (כיהאן, 5 ביוני).

10. **פרשנות של הטלויזיה האיראנית זמן קצר לאחר הנאום** קבעה, בין היתר, כי דברי אובמה בנושא הפלסטיני **היו רוויים בסתירות פנימיות**. מחד גיסא הוא הכיר בזכויותיהם של הפלסטינים למדינה עצמאית וציין שההתנחלויות אינן לגיטימיות, ומאידך גיסא גינה את ה"התנגדות" [קרי, הטרור] של חמאס והכיר בישראל כמדינה. גם דבריו, בנושא איראן היו רצופים בסתירות. הוא הודה, כי ארצות הברית עמדה מאחורי הפלתו של שלטון מצדק (1953), והכיר בזכותה של איראן לתוכנית גרעינית לצרכי שלום אך האשים אותה בלקיחת בני ערובה

² הספינה USS Vincennes שגרה ב-1988 טיל לעבר מטוס האיראני בטיסת "איראן-אייר" IR655 מאיראן לאיחוד האמירויות. כל 290 הנוסעים נהרגו.

ובאלימות. גם פרשנות זו סכמה, כי "עתה נותר לראות אם נשיא ארצות יתרגם את דבריו הלכה למעשה" (הטלוויזיה האיראנית, 4 ביוני).

חזבאללה

10. המוטיב המרכזי בתגובות הראשוניות של חזבאללה - הד חוזר לעמדה האיראנית- הינו שנאום אובמה אינו מסמל שינוי אמיתי בעמדת ארה"ב, שכן דיבורים לא יביאו לשינוי כל עוד לא מסתרת מאחוריהם עשייה (ערוץ אלמנאר אף הסתמך על ציטטה של המנהיג האיראני עלי ח'אמנהאי כתימוכין לקביעה זאת). להלך מספר תגובות:

א. **חזבאללה פרסם הודעה רווית עוינות ושנאה לארה"ב**, בה ציין, כי נאום אובמה מהווה העתק מדויק של המדיניות האמריקאית מלאת הסתירות. על פי ההודעה אין זה הגיוני, שארה"ב תטיף לכינון שלום, באשר שההיסטוריה שלה מבוססת על השמדת עמים בעבר (האינדיאנים, הווייטנאמים, היפנים) ובהווה (עיראק, אפגניסטן, פקיסטן). על פי ההודעה השינוי אותו חשים תושבי האזור הוא תוצאה של "עליונותו של כוח ההתנגדות, השחרור והעצמאות" וכשולן "מדיניות הדיכוי" של ארה"ב, שיצרה אווירה של שנאה ואיבה כלפי ארה"ב, בעיקר בעולם הערבי והאסלאמי. על פי ההודעה נאום אובמה, גם אם הוא שונה מעט מדברי הממשלים האמריקאים שקדמו לו, אינו אלא "מעין התחכמות מילולית" ו"חגיגה של יחסי ציבור". מטרתם של הללו היא "לשפר את תדמיתה ההרוסה של וושינגטון" ואין הם מבטאים אסטרטגיה אמריקאית חדשה (סוכנות הידיעות הלבנונית, 6 ביוני).

ב. **חסן פצ'אללה**, חבר הפרלמנט הלבנוני מטעם חזבאללה, הגיב באומרו כי הרטוריקה של הנשיא אובמה אינה מסמלת שינוי אמיתי בעמדתה של ארה"ב כלפי **המזרח התיכון**. לדבריו "העולם האסלאמי והערבי אינו זקוק להטפות מוסר אלא לפעולות אמיתיות ולשינוי מהשורש" של המדיניות האמריקאית, שתחילתן בשינוי העמדה של ארה"ב כלפי הסוגיה הפלסטינית. לדבריו בעייתם של המוסלמים כלפי המדיניות של ארה"ב הינה תמיכתה בישראל, "הכיבוש המתמשך של עיראק ואפגניסטן והמעורבות בענייניה של לבנון". הוא הוסיף, כי "דברי אובמה ביחס לבעיות והאתגרים בעולם האסלאמי משקפת את תוכניתו של הנשיא לשעבר ג'ורג' בוש התומכת במשטרים דיקטטוריים ומכוונת לשלול מהעמים הערביים והאסלאמיים את זכותם להגדרה עצמית ואת זכותם לבחור את משטריהם הדמוקרטיים (סוכנות הידיעות הצרפתית, 4 ביוני).

ג. **ערוץ אלמנאר של חזבאללה ציין**, כי הנשיא אובמה נשא נאום היסטורי, שכלל הטפת מוסר ודרשנות, אשר תובלה בציטוט פסוקים מהקוראן. לדבריו בנאום ניכרה התייחסות אמריקאית שונה בצורתה אולם שונה לא בתוכנה ולפיכך הוא מחייב קריאה בין השורות. אובמה השליך בנאומו את מורשת הכוח וניסה לחדור לתודעה האסלאמית אולם הוא לא נטש את תלותו בלובי היהודי, כשביטא דבקות ברעיון שתי המדינות בפלסטין שאחת מהן

ישראל, וכשלא הציג כל חדש בנושא איראן. **ערוץ אלמנאר חלק שבחים למנהיג האיראני עלי ח'אמנהאי**, שהדגיש שהשנאה כלפי אמריקה אינה ניתנת להרגעה רק ע"י הנפת סיסמאות ונאומו נופת צופים, **שכן "דיבורים לא יביאו לשינוי כל עוד אין מעשה..."**³ (ערוץ אלמנאר, 4 ביוני).

הצגת נאום אובמה כפליסטר שלא ירפא את החוליים האמיתיים (אלנהאר, 5 ביוני, 2009)

סוריה

11. המשטר הסורי לא יצא בתגובה רשמית מיידית על דברי אובמה. **בהסברה הסורית**, המפוקחת ע"י המשטר ומבטאת עמדתו, ניתן היה להבחין בתגובות הראשוניות בשביעות רצון בולטת מתכני הנאום. בהתייחסות העיתונות הסורית לנאום, המלווה לעיתים באופטימיות זהירה ובהתקפות ארסיות על ישראל, מודגש, כי הנאום הינו רק צעד אחד בשינוי הנדרש מהמשל האמריקני. ההסברה הסורית קוראת לממשל לא רק להפעיל לחצים בסוגיית ההתנחלויות אלא גם לשנות מדיניותו במכלול נוסף של נושאים אזוריים העומדים על הפרק (רמז לרמת הגולן, שלא זכתה להבלטה מיוחדת בתגובות המיידיות לנאום אובמה). באחד המאמרים (אלבעת', 4 ביוני) מבוטא חשש שמא ניסיון אמריקני לשנות את עמדת ישראל ילווה גם בדרישות לויתורים מהערבים כגון ביטול זכות השיבה, הנורמליזציה עם ישראל וויתור על ירושלים.

12. להלן מבחר תגובות ראשוניות מהעיתונות הסורית:

א. **מאמר מערכת ביומן תשרין, פרי עטו של עז אלדין דרויש, מזכיר מערכת העיתון לעניינים מדיניים (4 ביוני):** הנשיא אובמה הביע "אי אלו כוונות טובות כלפי האזור ובעיותיו", בהעבירו מסר לערבים ולמוסלמים "מלב מולדתם". עיקרו של המסר הוא, שהמדיניות האמריקאית לוקחת בחשבון את היחסים בין ארה"ב למוסלמים ושהגיעה העת לפעול למען השלום באזור. אולם, מוסיף המאמר, ביקור אובמה באזור הינו רק צעד ראשון והמשל האמריקאי נדרש ל"מאמץ אמיתי" על מנת להשיב את העניינים למסלולם ולגרום לישראל להבין, כי השלום הוא אינטרס אמיתי לכולם, ושהחלטות המוסדות

³ על נאומו של ח'אמנהאי ראו פרק איראן.

הבינלאומיים ויוזמת השלום הערבית הם הדרך היחידה לכינון שלום זה. כותב המאמר מתרשם שהנשיא אובמה לא יחזור בו מהבטחותיו לשלום באזור בעוד ש"ממשלת נתניהו-ליברמן" ו"קבוצות הלחץ הציוניות" אומרות את ההפך. המאמר מסתיים באמירה שהימים הבאים יגידו איזו גישה מבין השתיים תנצח.

ב. **מאמרו של מחמד עלי בוטיה (אלת'ורה, 4 ביוני):** המאמר תוקף בחריפות את "ממשלת הימין הקיצוני בישות הציונית" על סירובה להקפיא את ההתנחלויות (מדינת ישראל והעם היהודי מכונים במאמר "הישות הציונית", "בני ציון" ו"מה שמכונה [מדינת ישראל]). המאמר תוקף את התקיפות שמבצע "אספסוף של מתנחלים" נגד אזרחים פלסטינים. לדברי המאמר כל אלו מבטאים "הירות, התמרדות [ו] אי ציות לאמריקאים". במצב זה על הנשיא אובמה לגלות נחישות ולדרוש מישראל להקפיא את ההתנחלויות ולקבל את פתרון שתי המדינות (קרי, כותב המאמר מצפה אפוא מנשיא ארה"ב לפעול לקבלת פיתרון שתי המדינות בעוד שהוא עצמו שב ומשתמש בטרמינולוגיה – שההסברה הסורית עושה בה שימוש תכוף- השוללת הכרה במדינת ישראל).

ג. **מאמרו של מחמד כנאיסי (אלבעת', 4 ביוני):** המאמר קובע, כי המצב הנוכחי מעיד שבכוונת הממשל האמריקאי להפעיל לחץ על ישראל להקפאת ההתנחלויות ולקבלת פתרון שתי המדינות. אולם, מזהיר כותב המאמר, קיים חשש שמא יבקשו האמריקאים מהערבים לעשות ויתורים נוספים על מנת לשנות את "העמדה הישראלית העיקשת". כדוגמה לויתורים מעין אלו ושהערבים עלולים להידרש להם, מביא המאמר את ביטול זכות השיבה, נורמליזציה עם ישראל וויתור על ירושלים. המאמר מסתיים **בקריאה לערבים להעלות את רף הדרישות שלהם מול הנשיא אובמה**, ולעשות שימוש נאות "בצורך הדוחק של ארה"ב לשפר תדמיתם בעיניהם", "ולא לעשות ויתורים הרסניים נוספים [לישראל]".

ד. **מאמרו של וצי'אח עבד רבו (אלוטן, 7 ביוני):** כותב המאמר קובע בדברי הפתיחה כי בנאום אובמה אין שום ביטוי למחלוקת עקרונית עם המדיניות הסורית, והיא ממחישה, כי אין שום צידוק למתיחות שביחסי שתי המדינות. המאמר מפרט ומסביר את עיקרי מדיניותה של סוריה בנושאים השונים, כולל תמיכתה ב"התנגדות" (קרי, הטרור), במגמה "להוכיח" שאין שום מחלוקת בין ארה"ב לסוריה וש"כל ההאשמות שניסה הממשל הקודם לטפול על סוריה הן שקריות, ומטרתן להפעיל עליה לחצים כדי שתיכנע למדיניות, שאובמה עצמו תאר אותה כשגויה". המאמר קורא לארה"ב להשיב את ה"זכויות" לפלסטינים וקובע: "כשם שהיחסים בין ארה"ב לישראל אינם ניתנים לניתוק, גם תמיכתם של הערבים וסוריה בפלסטינים ובזכויותיהם אינה ניתנת לדיון. רק הפלסטינים יכולים להחליט כיצד יתנגדו לכיבוש, וחובתם של הערבים לתמוך בהחלטתם..." המאמר מסתיים בקריאה לנשיא ארה"ב "להתראות בקרוב בדמשק, ערש התרבויות!".

ה. **ח'ורשיד דאלי (אלוטן, 7 ביוני):** המאמר קובע, כי נאומו של אובמה היה אחד מהנאומים האמריקאים החשובים ביותר, "שכן נעדרה ממנו שפת האיומים, שבה השתמשו הממשלים האמריקאים הקודמים". לפיכך ניתן לומר שהנאום טומן בחובו את היסודות לפתיחת דף חדש בין מדינות ערב לארה"ב, בפרט אם יממש ממשל אובמה כמה מהרעיונות שהופיעו בו כמו הקמת מדינה פלסטינית ועצירת ההתנחלויות. על-פי המאמר, נאום אובמה טומן בחובו מפנה רעיוני ומדיני במנטאליות האמריקאית. האתגר האמיתי הניצב בפני אובמה הינו להפוך את הדיבורים למעשים ולתוכנית עבודה בשטח.

ו. **תחסין אלחלבי (אלוטן, 7 ביוני):** המאמר מונה שני נושאים **שלא הופיעו** בנאום אובמה: רמת הגולן "הכבושה" וההתנחלויות הישראליות שהוקמו בה, ו"האמברגו הברברי" המתבצע נגד מליון וחצי פלסטינים ברצועת עזה. הכותב מלין על כי אובמה ציין שיוזמת השלום הינה רק ההתחלה למימוש אחריות של מדינות ערב ורואה בכך ביטוי לנכונות לרצות את הישראלים ולבטל את זכות השיבה (חשש דומה מפני כוונת האמריקאים לבטל את זכות השיבה בא לידי ביטוי גם במאמרי פרשנות נוספים). המאמר צופה כי ממשלת נתניהו תנהג סחבת ותנסה לטרפד את מימוש הכוונות, שהביע אובמה בנאומו.

תגובות פלסטיניות

הרשות הפלסטינית

13. גורמים ברשות הפלסטינית אימצו בחום את נאומו של אובמה, שהוגדר על ידם כנאום "היסטורי". להלן עיקרי התבטאויות של בכירי הרשות הפלסטינית :

א. **צאא'ב עריקאת**, ראש מחלקת המו"מ של אש"פ, אמר כי הנאום ייכנס להיסטוריה כניסיון הראשון של המערב להתקרב לערבים ולמוסלמים (ערוץ אלערביה, 4 ביוני). עוד הוסיף בראיון נוסף, כי עתה לאחר נאום אובמה "הכדור נמצא בידי ישראל". לדבריו, מצפוננו של אובמה לא מייסר אותו בשל סבלו של העם הפלסטיני. עוד אמר כי יש לתרגם את השקפתו של אובמה לתהליך מדיני ואם הבנייה בהתנחלויות לא תפסק אזי יהיה אובמה "בבעיה גדולה" (אלחליג', 6 ביוני).

צאא'ב עריקאת (הטלוויזיה המצרית, 4 ביוני)

ב. **נביל אבו רדינה**, דובר הנשיאות, אמר, כי נאומו של אובמה היה גלוי לב ומהווה התחלה אמיתית שיש להסתמך עליה (סוכנות הידיעות הצרפתית, 4 ביוני).

ג. **יאסר עבד רבו**, מזכיר הועד הפועל של אש"פ, אמר שהנאום מייצג אסטרטגיה כוללת שכל סעיפיה קשורים זה לזה. לדבריו, הנקודה החשובה בנאום הייתה הסוגיה הפלסטינית שזכתה "למעמד של כבוד" ומהווה שינוי ביחסה של ארה"ב למדינות ערב וביחסי ישראל והפלסטינים. עוד הוסיף כי בדבריו הפך את הסוגיה הפלסטינית לאינטרס לאומי של ארה"ב ולא רק אינטרס פלסטיני או ישראלי (טלוויזיה פלסטינית, 4 ביוני).

חמאס

14. דוברים בחמאס הגיבו בטון פייסני לנאומו של אובמה אולם קראו לארה"ב לתרגמו לשפת המעשה, במיוחד בכל הנוגע למאבק נגד ההתנחלויות ולהסרת ה"מצור" מעל הרצועה. דוברים של חמאס פרטו גם את מה שאין בנאום ובכלל זה העדר הכרה בלגיטימיות של חמאס, אשר עלתה לשלטון בבחירות לגיטימיות. בעת נאומו של אובמה קיימה חמאס מיצג תעמולתי בדמות הפגנה שקטה של עשרות ילדים פלסטינים ליד מעבר רפיח תחת הכותרת "מסר ילדי פלסטין לאובמה" להסרת ה"מצור" מעל רצועת עזה (אליום אלסאבע, 4 ביוני).

ילדים מפגינים סמוך למעבר רפיח למען הסרת ה"מצור"
(palestine-info, 7 ביוני)

15. להלן מספר התבטאויות של ראשי התנועה ושל דוברים מטעמה:

א. **מוסא אבו מרזוק**, יו"ר הלשכה המדינית של חמאס אמר כי עיקר הנאום היה מסר שנשיא ארה"ב רצה להעביר לעולם האסלאמי אך לא ניתן בו מענה לאירועים בשטח ובראשם המלחמות בהן הייתה ארה"ב מעורבת באופן ישיר ועקיף. לדבריו אכן חל שינוי בשפה שבה דיבר נשיא ארה"ב בהתייחסו לחמאס. לדבריו עתה על הנשיא לפעול ביתר שאת להידברות עם חמאס ונגד המשך התרחבות ההתנחלויות (אלערביה, 5 ביוני).

ב. **אסמאעיל הניה**, ראש ממשלת חמאס בעזה (ראיון לאלג'זירה, 5 ביוני), ציין כי אובמה אימץ רטוריקה חדשה. לדבריו יתכן והמדובר בהתחלה חדשה לפיוס בין המערב לבין

העולם הערבי והמוסלמי. עם זאת חמאס סבורה, כי מדיניות ואסטרטגיה אינם מצטמצמים רק לנאומים ולמילים ועליהם להפוך למציאות ולמעשים. הפלסטינים מצפים לראות מה יקרה לאחר הנאום: האם סבלם של הפלסטינים יבוא לקיצו? האם יוסר המצור? האם יפתחו המעברים? האם יבוא קץ לכיבוש ותוקם המדינה הפלסטינית עליה דיבר אובמה?

ג. **מחמד נזאל**, חבר הלשכה המדינית, אמר כי אין לחגוג את נאומו אלא יש לתרגמו למעשים. מרבית דבריו של הנשיא האמריקאי היו יפים אולם הם צריכים לבוא לידי ביטוי בשטח (ערוץ BBC בערבית, 5 ביוני).

ד. **פואי ברהום**, דובר התנועה אמר כי הנאום "ליטף את הרגשות" והיה נימוסי ונועדו לייפות את ארה"ב בעיני העולם. עם זאת היו גם סתירות פנימיות בנאום כמו למשל כאשר אמר שחמאס נתמכת ע"י העם הפלסטיני אך יחד עם זאת לא דיבר על הלגיטימיות של חמאס ובחירתה בבחירות לגיטימיות (סוכנות הידיעות הצרפתית, 4 ביוני).

ה. **משיר אלמצרי**, מזכיר חמאס במועצה המחוקקת הביע אכזבה מהנאום, שלדבריו לא חידש דבר ולא הפגין נכונות אמיתית לשנות את מדיניות ארה"ב כלפי הסוגיה הפלסטינית ושאר סוגיות האזור (טלוויזיה, אלעאלם, 4 ביוני).

ו. **אסמאעיל רצואן**, בכיר חמאס ברצועה אמר, כי נאומו של אובמה היה אוהד וניכר המאמצים של ארה"ב לשפר תדמיתה אבל המעשים בשטח הם אלו אשר יקבעו את מידת הצינותו של הממשל (מרכז אלביאן, 4 ביוני).

ז. **יוסף חקה**, יועצו של אסמאעיל הניה, ניצל את ההזדמנות לעלות את נושא תושבי הרצועה והזמין את אובמה לביקור על מנת להתוודע לסבלם של התושבים. הוא דרש מאובמה ללחוץ על ישראל לפתוח את המעברים להסיר את "המצור" ולשקם את הרצועה (סוכנות ראמתאן, 4 ביוני).

16. ביטוי נוסף למגמת חמאס לנצל את נאום אובמה לצורכי התעמולה שלו ולטון הפייסני של חמאס, ניתן למצוא **באיגרת ששיגר תת שר החוץ בממשל חמאס ד"ר אחמד יוסף לנשיא ארה"ב בעת ביקורו בקהיר** (4 ביוני). תוכן האיגרת הופיע באתר האינטרנט של ארגון פציפיסטי של נשים אמריקאיות בשם Code Pink: women for peace, שנציגיו ביקרו ברצועת עזה. לא ברור לנו האם בפועל האיגרת אכן נמסרה לנשיא ארה"ב.

17. באיגרת נכתב, כי חמאס מקדמת בברכה את ביקור הנשיא אובמה בעולם הערבי ואת יוזמתו לגשר על מחלוקות עם העולם הערבי מוסלמי. באיגרת מוצג **הסכסוך הישראלי-פלסטיני** כאחד מהסיבות למתיחות מתמשכת בין ארה"ב לעולם הערבי והמוסלמי. האיגרת שבה וקוראת לנשיא אובמה ולבכירי ממשלו לבקר ברצועת עזה, אשר הייתה עדה להתקפה ישראלית ברוטאלית, שבוצעה תוך שימוש בנשק ובכסף אמריקאי. זאת על מנת שנשיא ארה"ב יוכל להתוודע מכי ראשון לאתרי ההרס ברצועה (האיגרת משתמשת במינוח Ground Zero כאנלוגיה להרס מגדלי התאומים במתקפת ה-11 בספטמבר). האיגרת גם קוראת לארה"ב לפעול לשינוי בשטח בדמות הסרת ה"מצור" מעל רצועת עזה ועצירת הבנייה בהתנחלויות.

בסיום האיגרת מציין אחמד יוסף שחמאס מוכנה להשתלב ב"פתרון צודק" לקונפליקט ללא תנאים מוקדמים, ובלבד שהפיתרון יעלה בקנה אחד עם עמדות הקהילה הבינלאומית, האו"ם, בית הדין הבינלאומי לצדק וארגוני זכויות האדם.

אלקאעדה

18. בקלטת שמע חדשה של **אסאמה בן לאדן**, מנהיג ארגון אלקאעדה, **שפורסמה ערב הגעתו של ברק אובמה לקהיר וטרם נשא את נאום** (אלג'זירה, 3 ביוני), **תקף בן לאדן בחריפות את מדיניותו של ברק אובמה כלפי העולם המוסלמי**, שלטענתו מהווה המשך רצוף למדיניות קודמו, ג'ורג' בוש, העוינת למוסלמים. בן לאדן ציין בקלטת, כי "נשיא ארה"ב זרע זרעים לשנאת האמריקאים" ברחבי העולם המוסלמי, זאת על רקע פעילות ארצות-הברית נגד הטליבאן בעמק סוואט, על גבול אפגניסטן-פקיסטאן.

קלטת שמע בה תוקף בן לאדן בחריפות את ברק אובמה, לפני הנאום (אלג'זירה, 3 ביוני)

19. בן לאדן **הזהיר בקלטת את האמריקאים כי עליהם להיערך לתגובה על מדיניות הממשל** באומרו, כי "על העם האמריקאי להיות מוכן להמשיך ולקצור את מה שנשתל על ידי ראשי בית הלבן בשנים ובעשורים שיבואו". בן-לאדן התייחס בקלטת גם לפעולות הצבאיות של פקיסטן נגד הטאליבן בעמק סוואט, וטען, כי זו "מזימה יהודית-אמריקאית-הודית", שנועדה להחליש את היכולות הגרעיניות של פקיסטן ולפרק את החברה שלה. לטענתו, הלחץ האמריקאי הוביל למערכה של הרג, לחימה, הפצצות והרס, שגרמו לבריחה של מיליון מוסלמים בצפון מערב המדינה.

20. בן לאדן חוזר להתייחס לפיגועי ה-11 בספטמבר 2001, באומרו, כי "כי אנשי החופש שביצעו את אירועי 11 בספטמבר לא טעמו את טעם מרירות מורת הרוח והגירוש מבתיהם ואדמותיהם שכן הם חיו באוהלים המעיטו במזון. תשעה עשר אלה [שביצעו את פיגועי ה-11 בספטמבר] שמעו על העושה שארע כלפי אחיהם בפלסטין באמצעות נשק אמריקאי ובאמצעות ידיים ציוניות". (מתוך רצון להדגיש את הסולידאריות האסלאמית עם הפלסטינים).

21. יצוין, כי אין זו הפעם הראשונה שאלקאעדה מבקר בחריפות את ממשל אובמה. ב-20 באפריל 2009 פרסם סגנו של בן לאדן, אימן **אלט'ואהרי**, קלטת וידאו, בה הצהיר: "הנשיא החדש אובמה ואף נוקט באיומים כלפיו לא שינה מאומה בדימויה של אמריקה בכל הקשור למוסלמים ולמדוכאים". הוא הוסיף כי "אמריקה עדיין רוצחת מוסלמים בפלסטין, עיראק ואפגניסטן... אמריקה היא זו שגונבת את עושרם, כובשת את אדמתם, ותומכת בשליטים הגנבים, המושחתים והבוגדים בארצותיהם. מסיבה זו, הבעיות רחוקות מלהיפתר. **למעשה, הן צפויות להחמיר ולהסלים**".